

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΩΝ ΓΚΙΑΛΠΙΔΩΝ ΑΡΙΘ. 1133

(ΚΑΒΟ ΝΤ' ΟΡΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΡΥΣΤΙΑΣ)

Υπό κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΖΕΡΒΟΥΔΑΚΗ

Τὸ σπήλαιον τῶν Γκιάλπιδων εἶναι γνωστὸ εἰς τοὺς ναυτικούς τοῦ Κάβου ντ' Ὀρο (Καφηρέως) καθὼς καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων τῆς κοινότητος τοῦ Καλλιανοῦ, μερικοὶ τῶν ὁποίων τὸ ὀνομάζουσι «Μεταλλεῖο».

Κανεὶς ἀπ' ὅσους ἔγραψαν γιὰ τὴν Κάρυστο δὲν τὸ ἀναφέρει (Κ. Γουναρόπουλος, Ν. Καρακώστας, Δ. Χατζηκωνσταντῆς, Θ. Παπαμανώλης). Διὰ πρώτην φοράν εἰς ἓνα ἄρθρον τοῦ Κ. Στούρνα εἰς τὸ Βῆμα (Μάρτιος 1957) ἀναφέρεται ὅτι ὁ δημοδιδάσκαλος Κ. Μαστρογιάννης ἀπὸ τὸ Καλλιανοῦ ἐπισκέφθη διὰ πρώτην φοράν τὰ ἐξωτερικὰ τμήματα τοῦ σπηλαίου. Βασιζόμενος εἰς αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν ἐπισκέφθη τὸν κ. Μαστρογιάννην καὶ ἔλαβα πληροφορίας, καὶ εἰς τὰς 30-8-58 βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς ἀνιχνευτὰς προσκόπους Γ. Ἀνδρικοῖδη Γ. Δημητριάδη καὶ Η. Παυλάκη ὠργανώσαμεν μίαν μικρὴ ἀναγνωριστικὴ ἐπίσκεψιν.

Μὲ βάση τὰ πορίσματα τῆς ἐπισκέψεως ἐκείνης ὠργανώθη ἡ ἐφετηνὴ ἐξερεύνησις καὶ ἡ προετοιμασία διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν πολλῶν ἀπὸ τὰς δυσκολίας ποὺ παρουσιάζονται κατὰ τὴν μελέτην τοῦ σπηλαίου αὐτοῦ ἀπὸ τὴν σιγιμὴν τῆς ἀποβιβάσεως ἕως τὴν χαρτογράφησιν καὶ αὐτὴν τὴν ἀποχώρησιν.

Ἡ πρώτη συστηματικὴ ἐξερεύνησις, μελέτη καὶ χαρτογράφησις τοῦ σπηλαίου ἔγινε ἀπὸ τὰς 11 ἕως καὶ τὰς 14-7-1962 ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ε.Σ.Ε., Κ. Παλληκαρόπουλον, Ε. Θανοπούλου καὶ Α. Σταυρίδην μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν γράφοντα.

Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Τὸ σπήλαιον τῶν Γκιάλπιδων εὐρίσκεται εἰς τὴν παραλία τοῦ χωρίου Γκιάλπιδες τῆς κοινότητος Καλλιανοῦ, εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Ἀνατολικῆς Καρυστίας καὶ πρὸς τὸ ρέμα Πετρίτος (συμφώνως πρὸς τὸν χάρτην τοῦ Ν. Καρακώστα). Γιὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς εἰς τὸ σπήλαιον πρέπει νὰ χρησιμοποιοῖ καίκι τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ τὸν ἀποβιβάσῃ μὲ τὴν βοήθειαν βάρκας μόνον ὅταν ὑπάρχῃ γαλήνη εἰς τὸ πέλαγος. Ἀπὸ τὴν ξηρὰ εἶναι πολὺ δύσκολος ἡ προσπέλασις καὶ αὐτὸ διότι πρέπει νὰ ξεκινήσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν Κάρυστο καὶ μὲ τὰ πόδια ἀπὸ ἀπότομα καὶ δύσβατα μονοπάτια νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς Γκιάλπιδες ὕστερα ἀπὸ πορεία 10 ὥρων περίπου. Ἀπὸ τὸ χωρὶο πάλι χρειάζονται 1 ἕως 2 ὥρες πορεία ἕως τὸ σπήλαιον. Ὅταν κανεὶς θελήσῃ νὰ πλησιάσῃ τὸ σπήλαιον ἀπὸ τὴν ξηρὰ χρειάζεται νὰ ἐρευνήσῃ καλῶς διὰ νὰ τὸ εὕρῃ, ἐνῶ ἀπὸ τὴν θάλασσα αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ μακρὰ.

ΣΠΗΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τὸ σπήλαιον ἀρχίζει ἀπὸ τὴν θάλασσα. Τὸ ἀνοιγμὰ του ἔχει διαστάσεις 24 μέτρα × 20. Μία μικρὴ λουρίδα βράχων κάπως ὀμαλῶν, ποὺ βρίσκονται ἔμπρὸς εἰς τὸν θόλον τῆς εἰσόδου δημιουργεῖ μαζί μὲ τοὺς βράχους τοῦ σπηλαίου ἓναν μικρὸ κολπίσκο καὶ ἐπιτρέπει σὲ βάρκα τὰ πλησιάσῃ καὶ μὲ προσοχὴ νὰ ἀποβιβάσῃ ἀνθρώπους καὶ ὑλικό. Ὅταν φυσᾷ βόρειος

άνεμος τὰ κύματα τῆς θαλάσσης φθάνουν βαθειὰ μέσα στὰ ἐξωτερικὰ τμήματα τοῦ σπηλαίου, ὅπως μαρτυροῦν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς καθὼς καὶ τὰ ὄσα τὰ κύματα «ξεχνοῦν» ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους τοῦ σπηλαίου.

Προχωροῦμε μὲ διεύθυνσι νοτιοδυτική. Τὸ ἔδαφος εἶναι συνεχῶς ἀνηφορικό καὶ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ μέτρα εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ βράχους ποὺ ἔπεσαν ἀπὸ τὴν ὄροφῆ. Ὁ θόλος βρίσκεται περίπου 20–30μ. ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης. Εὐρισκόμεθα εἰς μίαν αἰθουσαν μὲ διαστάσεις 24×30μ. ποὺ φωτίζεται θαυμάσια ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἡ αἰθουσα αὐτὴ ποὺ ἀποτε-

Σπήλαιον Γκιάλπηδων
Φωτογρ. Ἰωάννου Ζερβουδάκη

λεῖ τὸ ἐξωτερικὸ τμήμα τοῦ σπηλαίου εἶναι «Ὁ Μεγάλος Προθάλαμος» τετραστίου συστήματος διαδρόμων καὶ αἰθουσῶν ποὺ συγκροτοῦν τὸ σπήλαιον τῶν Γκιάλπηδων. Τῆς αἰθούσης αὐτῆς ἀρχίζουν:

- α) Ἀριστερὰ καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδον ἓνα σύστημα ἀπὸ διαδρόμους ἀρχαίου μεταλλείου. Τὸ ὀνομάζουμε σύστημα Α.
- β) Σχεδὸν ἀπέναντι εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ἀφοῦ ἀνηφορίσωμεν ἀρκετὰ εὐρισκόμεθα ἐμπρὸς εἰς τρία ἀνοίγματα ἐκ τῶν ὁποίων ἐξελέξαμε τὸ μεσαῖον καὶ εἰς αὐτὸ ἠργάσθημεν. Τὰ ἄλλα δύο καθὼς καὶ ἄλλα ποὺ τυχὸν εὐρίσκονται κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς αἰθούσης ἔμειναν νὰ ἐξερευνηθοῦν κατὰ τὸ διάστημα νέας προσπαθείας.

ΣΥΣΤΗΜΑ Α΄.

Ἡ εἴσοδος τοῦ συστήματος αὐτοῦ εὐρίσκεται ὑψηλὰ (18,5μ.) εἰς τὸ ἀριστερὸ τοίχωμα τῆς μεγάλης αἰθούσης καὶ ὀδηγεῖ πρὸς τὰ ἄνω ἐνῶ στενεύει διαρκῶς. Ἡ προσπέλασις γίνεται ἀπὸ ἓνα μόλις διακρινόμενον μονοπάτι ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ μικρὸ πλάτωμα τῆς αἰθούσης καὶ μάλιστα εἰς τὸ σημεῖον ὅπου εὐρίσκεται σφηνωμένος ἓνας μικρὸς πάσσαλος ἀγνώστου ἡλικίας καὶ προορισμοῦ. Τὸ μονοπάτι αὐτὸ ἐμφανίζει σὲ ὠρισμένα του σημεῖα

τεχνική ύποστήριξι ιδίως στην αρχή του. 'Ανεβαίνοντας φθάνομεν εἰς ἕνα πατάρι διαστάσεων $2 \times 1,5 \mu$. με μαλακὸ ἰσόπεδο δάπεδο ἀπὸ λεπτόκοκκο χῶμα. Τὸ πατάρι αὐτὸ εἶναι σχηματισμένο ἐπάνω σὲ ὑπόλοιπα τὰ ὁποῖα ἐξάγοντο ἀπὸ τὸ μεταλλεῖον. 'Ανεβαίνοντας ἀκόμη κατ' ἀρχὴν εὐρεία εἴσοδος στενεύει καὶ τελικῶς αἱ διαστάσεις τῆς γίνονται $1,5 \times 3 \mu$. καὶ μετατρέπεται εἰς διάδρομον πολὺ ἀνηφορικόν. Ἡ ἄνοδος γίνεται πλέον διὰ στηρίξεως τῆς πλάτης εἰς τὸ ἕνα τοίχωμα καὶ τῶν ποδῶν εἰς τὸ ἄλλο. Τέλος καταλήγομε εἰς τὸ πλάτωμα τῆς καθ' ἑαυτοῦ εἰσόδου τοῦ μεταλλεῖου.

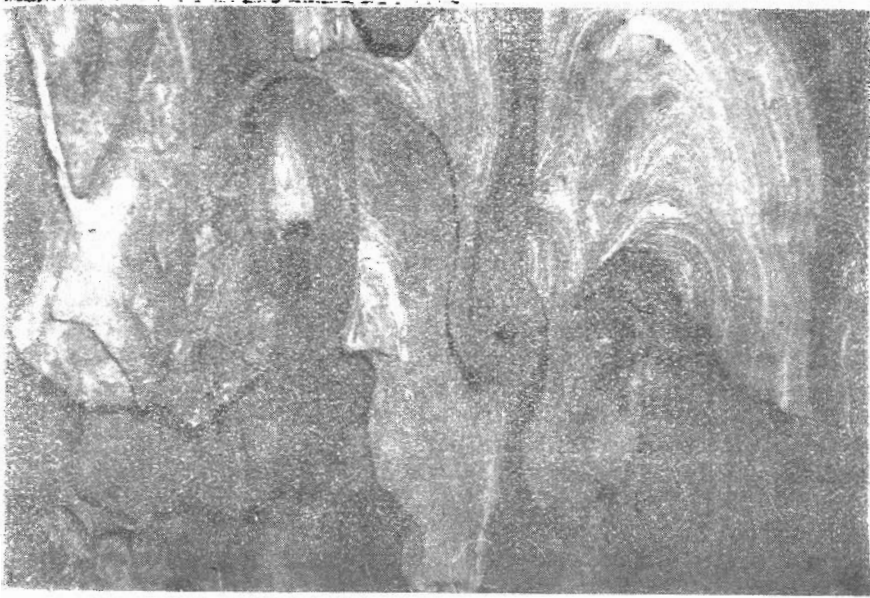
ΣΥΣΤΗΜΑ Β. Ἡ κλίμαξ τοῦ μεταλλεῖου κεκαλημένη με σταλακτιτικὴν ὕλην. Φωτογρ. Ἰωάννου Ζερβουδάκη

'Απὸ ἐδῶ πλέον τὰ πάντα μαρτυροῦν ὅτι εὕρισκόμεθα ἐντὸς μεταλλεῖου, διάδρομος με σταθερὰς διαστάσεις $0,90 \times 1 \mu$. με ἐμφανῆ τὰ ἴχνη ἀπὸ τὰ κτυπήματα τῶν ἀξινῶν καθὼς καὶ με ἀνὰ διαστήματα ὑπαρξιν βαθουλωμάτων εἰς τὸ δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ τοίχωμα διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν λύχνων ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ μεταλλορύχοι. Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἕως τὸν κεντρικὸ θάλαμο ὁ κύριος διάδρομος ἔχει μεγαλύτερες διαστάσεις λόγω τῆς μεγάλης χρήσεως ἐνῶ ὅσο διακλαδίζεται καὶ προχωρεῖ στενεύει καὶ λαμβάνει τὰς σταθερὰς διαστάσεις ποὺ ἀνάφερα ἀνωτέρω. Φθάνομε εἰς τὴν κεντρικὴν αἶθουσαν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐκκينوῦν δύο πλευρικὲς διακλαδώσεις καθὼς καὶ ἡ συνέχεια τοῦ κεντρικοῦ δρόμου. Εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ κεντρικοῦ διαδρόμου καὶ εἰς σημεῖον ἀρκετὰ εὐρύχωρον συναντῶμεν ἕναν μικρὸ τοίχο ἀπὸ ξηρολιθιᾶ καλυμμένο ἀπὸ λάσπην. Εἰς τὴν ὀροφὴ τοῦ ἀκρωτάτου τμήματος τῶν διαδρόμων τοῦ μεταλλεῖου (ὑψὸς ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 32μ .) ὑπάρχουν ρίζες δένδρων. Γενικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ συστήματος Α εἶναι: Ἡ μεγάλη του ἀνωφεία Ἡ ὑπαρξιν ὑγρασίας χωρὶ σταγονοροήν. Τὸ δαιδαλῶδες τῶν διαδρόμων του. Ἡ ὑπαρξιν διαδρόμων σὲ διαδοχικὰ ἐπίπεδα. Τὸ ὅτι ὅλοι οἱ δρόμοι τοῦ μεταλλεῖου ἔχουν σχεδὸν τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν

(230—240 μοίρες) και τὸ ὅτι ὁ ἀερισμὸς δὲν εἶναι καλὸς εἰς δὲ τὰ ἀκρότατα σημεῖα εἶναι κακός.

Μεσαῖο ἀνοιγμα.

Οἱ βράχοι τῆς μεγάλης αἰθούσης τῆς εἰσόδου δυσκολεύουν πολὺ τὴν ἀνάβασιν. Ὑστερα ἀπὸ τὸ σημεῖον αβ χρειάζεται φῶς. Τὸ ὕψος τῆς ὀροφῆς γίνεται περίπου 2 ἕως 3 μέτρα καὶ συνεχῶς χαμηλώνει ἐφόσον τὸ ἔδαφος ἀνηφορίζει καὶ τέλος γίνεται παράλληλον μὲ τὴν ὀροφήν. Εὕρισκόμεθα εἰς ἕνα εὐρὴ διάδρομον πού καταλήγει εἰς ἕνα ἀνοιγμα διαστάσεων 0,70×0,

Ἡ ὀροφή τῆς «αἰθούσης τοῦ Νεροῦ». Φαίνεται σαφῶς ἡ διάθρωσις ἢ προκληθεῖσα ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ὑπογείου ποταμοῦ.

Φωτογρ. Ἰωάννου Ζερβουδάκη

70μ. Περνοῦμε σχεδὸν ἔρποντας καὶ εὕρισκόμεθα εἰς μίαν αἴθουσαν, τὴν ΚΛ, ἔντονα ὑγρὴ καὶ μὲ μεγάλην σταγονοροήν. Τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶματα (πιλὸς, ἄργιλος, ἄμμος) καὶ βράχους, ἀνώμαλο καὶ μὲ μεγάλη ποικιλία στάθμης σχηματίζει «πλατύσκαλα», «πατάρια» καὶ στενὰ περάσματα. Σταλακτῖται καὶ σταλαγμῖται ὑπάρχουν ἀρκετοὶ καὶ ἡ αἴθουσα αὐτὴ ἔχει διευθύνσιν νοτιοδυτικὴν. Εἰς τὸ βάθος ὑπάρχουν λαξευμένα στὸ βράχο σκαλοπάτια (σήμερον πλέον σκεπασμένα μὲ σταλακτιτικὴν ὕλην) πού ὀδηγοῦν εἰς ἕνα μικρὸν διάδρομον μὲ πολὺ χαμηλὴν ὀροφήν ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς ἕνα νέον σύστημα διαδρόμων ἀρχαίου μεταλλείου. Τὸ ὀνομάζουμε Σύστημα Β. Εἰς τὸ ἴδιο μέρος ὀδηγεῖ καὶ ἄλλος στενὸς καὶ ἀνηφορικὸς διάδρομος, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν κατωφέρεια ἀριστερὰ τῶν σκαλοπατιῶν. Εἰς τὴν ὀροφήν τοῦ α' διαδρόμου ὀλίγον πρὶν τὸ σύστημα Β, ὑπάρχει ἕνας σταλακτιτῆς μὲ πληθῶραν διακλαδώσεων ἐκ τῶν ὁποίων πολλὲς ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν διευθύνονται κατακορύφως στρέφουν κατόπιν καὶ προχωροῦν πάλιν πρὸς τὴν ὀροφήν, ἢ παραλλήλως πρὸς αὐτὴν ἢ ὑπὸ γωνία μικροτέραν τῶν 90 μοιρῶν. Ἐνα ἄλλο σύστημα διαδρόμων μεταλλείου ἀρχίζει λίγο πρὶν τὸ σύστημα Β (τὸ ὀνομάζομεν σύστημα Γ) μὲ δύο εἰσόδους τὴν γ καὶ δ. Τέλος

ένας άλλος διάδρομος με διαστάσεις 0,70×0,70μ. και μήκος 9μ. μᾶς ἀναγκάζει ἄλλοτε ἔρποντας, ἄλλοτε βαδίζοντας ἐπὶ τῶν γονάτων νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν «Αἶθουσαν τοῦ νεροῦ».

Ἐδῶ ἀκούγεται καθαρά ὁ ἤχος μικροῦ καταρράκτου. Ὑπάρχει μεγάλη ὑγρασία καὶ ἐντονωτάτη σταγονοροή, ἡ ὁποία σὲ ὠρισμένα σημεῖα δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ψιχαλίζει. Τὸ ἔδαφος καὶ ἐδῶ εἶναι γεμάτο ἀπὸ βράχους καὶ μεγάλες πέτρες πού ἔπεσαν ἀπὸ τὴν ὄροφὴν. Ὅλα γλυστροῦν. Λάσπη ἄφθονος, καθὼς καὶ ἀφθονώτατον γουανὸ νυκτερίδων πού γίνεται λάσπη ἀπὸ τὴν σταγονορὴ καὶ γλυστρᾶ φοβερά. Οἱ πέτρες καὶ οἱ βράχοι σὲ σημεῖα εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀποσαθρωμένοι καὶ μόλις τοὺς πατήσῃ κανεὶς θρυμματίζονται. Βαδίζομε μὲ προσοχήν. Ὁ χῶρος διαγράφεται πολὺ δύσκολα ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος καὶ ἡ ὄροφὴ εἶναι σὲ τρομερὸ βαθμὸ ἀνώμαλα. Δυσκολευτήκαμε καὶ κουραστήκαμε ἀφάνταστα καὶ χρειάστηκαν πολλὰ φωτιστικά μέσα, συνεχεῖς μετακινήσεις καὶ πολὺς χρόνος γιὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ μορφώσωμεν μίαν ἰδέαν τοῦ χώρου ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὕρισκόμεθα καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ τὸν χαρτογραφήσωμεν.

Ἡ αἶθουσα τοῦ νεροῦ προχωρεῖ μὲ διεύθυνσιν δυτικὴ καὶ ἐνώνεται μὲ τὸ σύστημα Γ χάρις εἰς τὰς μικρὰς αἰθούσας του καὶ τὴν αἶθουσα τῆς μικρῆς λίμνης, εἰς τὰ σημεῖα Z καὶ X πίσω ἀπὸ τὸν μικρὸν καταρράκτη. Ἡ αἶθουσα τοῦ νεροῦ ἀποτελεῖ ἕναν τεράστιον ὑπόγειον χῶρον πού δίδει τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀτελειώτου καὶ χαώδους καὶ ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀναφέρω καὶ ἀνωτέρω, δυσκολεῖ ἀφάνταστα τὸν προσανατολισμὸν καὶ ἀκόμη περισσότερον τὴν χαρτογράφησιν. Τὸ ἔδαφος καὶ ἡ ὄροφὴ κάθε τόσο ἀλλάζουν ἀπόστασιν. Ἄλλοῦ βαδίζει κανεὶς καὶ σηκώνει τὸ κεφάλι ψηλὰ γιὰ νὰ θαυμάσῃ τὴν ὄροφὴν, ἄλλοῦ πάλι εἶναι ὄρθιος καὶ τὸ κεφάλι του κτυπᾷ εἰς τοὺς σταλακτίτας καὶ εἰς τὶς κρεμασμένες νυκτερίδες ἐνῶ ἄλλοῦ πάλι βαδίζει ἔρπων ἢ ἐπὶ τῶν γονάτων. Ἡ μορφολογία τοῦ ἔδαφους παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία ἐναλλαγῶν, βράχοι ἀκανόνιστοι μεγάλοι, σωροὶ ἀπὸ μεγάλες πέτρες (βράχοι καὶ πέτρες ἔχουν ἀποκολληθῆ ἀπὸ τὴν ὄροφὴν), ἐπίπεδοι λεῖοι, βράχοι καλυμμένοι μὲ γουανὸ πού ἔχει γίνῃ λάσπη καὶ τέλος ἕνα τμήμα σκεπασμένο μὲ χῶμα. Ἄλλὰ καὶ ἡ ὄροφὴ παρουσιάζει ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς ποικιλομόρφους καὶ διαφόρων μεγεθῶν. Αὐτὰ ὅλα καθυστέρησαν πολὺ τὴν ἐργασίαν μας καὶ ἡ χαρτογράφησις δὲν ἐτελείωσε. Ἐξερευνηθῆ ὅμως χῶρος ἀρκετὸς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν χαρτογραφημένον καὶ ἰδιαιτέρως δύο κλάδοι τῆς αἰθούσης τοῦ νεροῦ ὁ ἕνας τοῦ «Νυφικοῦ θαλάμου» καὶ ὁ ἄλλος τῆς «Ἐλευθέρας πηγῆς». Οἱ κλάδοι αὗτοι προχωροῦν περὶ τὰ 30 ἢ 50 μ. ὁ καθεὶς ἢ καὶ περισσότερον.

Μόλις εἰσέλθουμε εἰς τὴν αἶθουσαν τοῦ νεροῦ συναντοῦμε σταλακτίτας. Ἡ ὄροφὴ ἔχει πλούσιον διάκοσμον σταλακτιτῶν πέραν ὅμως τοῦ σημείου αὐτοῦ ὑπάρχουν μόνον μεμονωμένοι σταλακτίται. Εἰς ὠρισμένα σημεῖα ὑπάρχουν μερικὲς ομάδες ὅπως γύρω στὸν καταρράκτη.

Τὸ νερὸ τοῦ καταρράκτου κυλᾷ σὲ ἀρκετὴ ἐπιφάνεια καὶ χάνεται ἐντὸς μιᾶς σχισμῆς τοῦ βράχου. Ἐκεῖ κοντὰ πού χάνεται τὸ νερὸ ὑπάρχει ἕνα τοιχάκι ἀπὸ ξηρολιθῆ καλυμμένο κατὰ ἕνα μέρος ἀπὸ σταλακτιτικὴ ὕλη.

Ἡ μορφὴ τῆς ὄροφης δείχνει πὼς κάποτε ἀπὸ τὴν αἶθουσα αὕτη περνοῦσε ὑπόγειος ποταμὸς μὲ μεγάλη ὄρμη καὶ ἀφθονώτατο νερό. Ὑπάρχει ἐπίσης εἰς τὴν ὄροφὴν (κοντὰ εἰς τὸ σημεῖον Υ) μιὰ τεραστία «καμινάδα» μὲ διάμετρο περίπου 2—2,5μ. ἡ ὁποία μαρτυρεῖ θαυμάσια ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτὴν διήρχετο νερὸ ἀφθονο μὲ τρομερὴ ὄρμη. Ἡ διάβρωσις ἢ ἀσκηθεῖσα ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτὸ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἀποκολληθοῦν ἀπὸ τὴν ὄροφὴ οἱ τεράστιοι βράχοι πού γεμίζουν τὸ σπήλαιον.

Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΝΥΦΙΚΟΥ ΘΑΛΑΜΟΥ

Εύρισκόμεθα σέ στενὸ διάδρομο πού μᾶς ἀναγκάζει ἢ νὰ βαδίζουμε σκυμμένοι ἢ μὲ τὰ γόνατα. Ὁ διάδρομος αὐτὸς τελειώνει σ' ἕναν θαλαμίσκο ἀπ' ὅπου ἀρχίζει στενωτάτος διάδρομος (περίπου $0,50 \times 0,60$ μ.) ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς ἄλλον μεγαλύτερον θαλαμίσκον μὲ σταλακτίτας καὶ σταγονοροήν τύπου βροχῆς. Μικρὰ δίοδος ὁδηγεῖ σὲ ἄλλον θάλαμον θαυμάσια διακεκοσμημένον μὲ καταλεύκους σταλακτίτας. Οἱ σταλακτίται αὐτοὶ ἔχουν δημιουργήσῃ πατάρια. Τὰ πάντα ἐδῶ εἶναι κάτασπρα. Τὸ ὕψος τῆς αἰθούσης φθάνει τὰ 4–5μ. Εύρισκόμεθα εἰς τὸν «Νυφικὸ Θάλαμο». Ἀπὸ ἐδῶ ὁ κλάδος αὐτὸς τοῦ σπηλαίου ἐξακολουθεῖ νὰ προχωρῆ. Τὰ πάντα εἶναι ὑγρὰ καὶ τὸ ἔδαφος καλύπτεται ἀπὸ λεπτότατο στρώμα νεροῦ. Παντοῦ γύρω ὑπάρχουν σταλακτίται. Ἀπὸ ἕνα ἀνοιγμα τοῦ ἔδαφους φαίνεται διάδρομος πού προχωρεῖ πρὸς τὰ κάτω.

Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΗΓΗΣ

Ὅλο τὸ ἔδαφος τοῦ κλάδου αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλους βράχους πού ἀπεκολλήθησαν ἀπὸ τὴν ὄροφῆ. Κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους, περὶ τὰ 6–8μ. σχηματίζεται διάδρομος καὶ θάλαμος, (διὰ τὴν κατάβασιν χρειάζεται σχοινί). Βαδίζουμε ἐπάνω σὲ πεσμένους βράχους καὶ φθάνουμε εἰς ἕνα χῶρον πού ὁμοιάζει μὲ θαλαμίσκο. Ἡ ὄροφῆ ἕως ὅτου φθάσαμε εἰς τὸν θαλαμίσκο εὐρίσκεται περίπου εἰς ὕψος 2μ. καὶ εἰς ὠρισμένα σημεῖα τὸ ὕψος γίνεται ἄρκετὰ μεγαλύτερον καὶ τότε σχηματίζονται πατάρια, ἄλλοτε χαμηλώνει ἕως περίπου 1,5μ. Ὅλο τὸ τοίχωμα τοῦ θαλαμίσκου εἶναι σκεπασμένο μὲ σταλακτίτας καὶ σταλακτιτικὴ ὕλη παρουσιάζοντας εἰς τὸ φῶς τῆς ἀσετυλίνης μία πολὺ ὁμορφῆ εἰκόνα. Ὑψηλὰ εἰς τὴν ὄροφῆ (περίπου 4μ., ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ φθάσῃ εὐκόλα), ὑπάρχει πηγὴ ἢ ὁποῖα γεμίζει μὲ τὸ νερὸ τῆς τὸν ἕνα τοῖχο καὶ τὸ ἔδαφος.

ΣΥΣΤΗΜΑ Β'.

Εύρισκόμεθα ἐντὸς διαδρόμου μεταλλείου μὲ διαστάσεις $0,90 \times 1$ μ. Εἰς τὰ τοιχώματα ὑπάρχουν λαξευμένα μικρὰ ράφια διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν λύχνων καὶ ξεχωρίζουν πολὺ καλὰ τὰ ἴχνη πού ἄφισαν οἱ ἀξίνες τῶν μεταλλορύχων. Εἰς τὴν ὄροφῆν εἰς πολλὰ σημεῖα ἔχουν σχηματισθῆ καὶ σχηματίζονται ἀκόμη μικροὶ σταλακτίται. Τὸ ἔδαφος εἶναι σχεδὸν παντοῦ σκεπασμένο μὲ σταλακτιτικὴ ὕλη καὶ ἕνα λεπτότατο στρώμα νεροῦ τὸ σκεπάζει εἰς ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Ὅλο τὸ σύστημα Β εἶναι ἔντονα ἀνηφορικό. Τὸ ἀκρότατον σημεῖον του ἔχει 27,5μ. ὑψομετρικὴ διαφορὰ ἀπὸ τὴν εἰσοδὸν του. Εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς ὄροφῆς καὶ τῶν τοιχωμάτων του ὑπάρχουν ἔντονώταται ἀποδείξεις ὑπάρξεως μεταλλεύματος. Εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον διακλαδώσεως, τὸ ὁποῖον συναντοῦμε, ὑπάρχουν καὶ πάλι λαξευτὰ σκαλοπάτια. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ διαδρόμου ω ἀκούγεται πρὸς τὰ Β.Δ. μᾶλλον ἔντονος ροὴ νεροῦ πού δὲν κατωρθώθη νὰ ἐντοπισθῆ.

ΣΥΣΤΗΜΑ Γ'.

Ἐκκινοῦμεν ἀπὸ τὴν εἰσοδὸν γ. Εύρισκόμεθα καὶ πάλιν εἰς διάδρομον μεταλλείου εὐρυχωρότερον τῶν ἄλλων δύο. Ὀλίγον μετὰ τὸ σημεῖον γ μία ἀπότομος κατάβασις 1μ. καὶ ὀλίγον μετὰ ἄλλη 3μ. μᾶς ὁδηγεῖ σὲ ἕνα πλάτωμα 2×1 μ. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ αἰθουσα προχωρεῖ ὡς φαρδὺς διάδρομος. Εἰς τὸ

τέλος του διαδρόμου σχηματίζεται μικρά λίμνη από την όποια αρχίζει ο διάδρομος δ, ο οποίος κατά ένα μέρος είναι πλημμυρισμένος, καταλήγων εις την αίθουσαν ΚΛ. Καί ο διάδρομος δ είναι διάδρομος μεταλλείου. Από την μικρά λίμνη αρχίζει ένα μικρό ανέβασμα με σχισμή από την όποια βλέπει κανείς πίσω από τον καταρράκτη τής αίθουσας του νερού. Λίγο πιό εκεί υπάρχει και άλλη σχισμή που επικοινωνεί και αυτή με την αίθουσα του νερού. Άλλο άνοιγμα οδηγεί εις άλλην μικρήν αίθουσαν και από εκεί εις την αίθουσα του νερού Όλιγο πριν φθάσωμε εις την αίθουσα του νερού από ένα άνοιγμα 1Χ0,80μ. μπορούμε να περάσωμε εις την αίθουσα τής μικρής λίμνης. Έδώ τὰ τοιχώματα είναι όλα σκεπασμένα με σταλακτίτας και με σταλακτιτική ύλη και ή όλη εικόνα είναι πολύ όμορφη. Εις τὸ κέντρον σχεδόν τής αίθουσας σχηματίζεται μία μικρά λίμνη που τροφοδοτείται από τὸ νερό που κατέρχεται από μία ευρύχωρη «καμινάδα» γεμάτη σταλακτίτας. Στην «καμινάδα» αυτήν ανήλθαμε περί τὰ 10—20μ. αλλά ο χρόνος μᾶς ανάγκασε να διακόψωμε την ανάβασιν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Μέγιστον ὕψος από την ἐπιφάνειαν τής θαλάσσης	90μ.
Μέγιστον μήκος από την εἴσοδον	158μ.
Όλικὸν μήκος χαρτογραφηθέντων διαδρόμων περίπου	600μ.
» » » » μεταλλείου	200μ.
» » » » φυσικοῦ σπηλ.	400μ.

ΥΔΡΟΛΟΓΙΑ—ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ

Εις την έξωτερική πρώτην αίθουσαν του σπηλαίου ο άερισμός είναι εξαιρετικός. Θερμοκρασία ή τής επιφανείας τής γῆς. Ὑγρασία μόνον όταν φυσᾷ βόρειος άνεμος.

Εις όλα τὰ σκοτεινά τμήματα που εξηρευνήθησαν είναι πολύ καλὸς ἔως καλὸς με εξαίρεσιν μόνον τὸ σύστημα Α. Θερμοκρασία 17° C. Ὑγρασία πολύ μεγάλη. Ρεύματα αέρος δὲν παρετηρήθησαν.

Τὸ νερό του καταρράκτου ἔχει θερμοκρασία 13° C και ΡΗ 7. Ἡ ἀνάλυσις του ἔδωσε τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα. (1. Ζερβουδάκης):

Όψεις: Διαυγή.

Ἀνίχνευσις ἀμμωνίας: Ἀρνητική.

Ἀνίχνευσις νιτρωδῶν: Ἀρνητική.

Όλική σκληρότης: 16 Γαλλικοὶ βαθμοὶ

Χλωριούχα εις χλώριον: 0,071]σο.

ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι πρόκειται περί δείγματος ὕδατος μαλακοῦ, ποσίμου από χημικῆς ἀπόψεως.

Ό χρόνος δὲν μᾶς επέτρεψε να διαπιστώσωμε ποῦ καταλήγει τὸ νερό του καταρράκτου οὔτε τὰ νερά τῶν ἄλλων πηγῶν του σπηλαίου.

Ὑπάρχουν τμήματα με ἔντονωτάτη σταγονοροή, ἄλλα εις τὰ όποια δὲν ὑπάρχει καθόλου, ὅπως ή μεγάλη αίθουσα του έξωτερικοῦ τμήματος. Σταλακτιτικὸς διάκοσμος ὑπάρχει πλούσιος και φαντασμαγορικός μόνον εις τρία τμήματα του ξερευνηθέντος μέρους του σπηλαίου: α) εις τὸν «Νυφικὸ θάλαμο» β) εις τὸν θαλαμίσκο τής δευτέρας πηγῆς και γ) εις την αίθουσα τής μικρῆς λίμνης. Μᾶλλον πλούσιος σταλακτιτικὸς διάκοσμος ὑπάρχει και εις την αίθουσαν ΚΛ ἄλλά ὄχι εξαιρετικοῦ κάλλους.

ΒΙΟΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΑ

Εἰς τὴν μεγάλην αἶθουσα τοῦ ἔξωτερικοῦ τμήματος διαβιοῦν ἀγριοπερίστερα καὶ μερικά ἄλλα πτηνὰ ποὺ ἔχουν κτίσει τὶς φωλιές τους εἰς τὰ κοιλώματα τῆς ὀροφῆς.

Εἰς τὰ σκοτεινὰ τμήματα διαβιοῦν:

- 1) Ἄφθονες νυκτερίδες ἰδιαιτέρως εἰς τὴν αἶθουσα τοῦ νεροῦ.
- 2) Τρία εἶδη γουανοβίων ἐντόμων.
- 3) *Dolichopoba Petrochilosii*.

ΣΠΗΛΑΙΟΓΕΝΕΣΙΣ

Ἀπὸ τὰ δεδομένα τὰ ὁποῖα ἀπεκομίσαμεν ἀπὸ τὴν πρώτην αὐτὴν ἐξερεύνησιν συνάγεται ὅτι τὸ ἐν λόγῳ σπήλαιον πρέπει νὰ ἦταν ὑπόγειος ποταμὸς τουλάχιστον κατὰ τὸ τμήμα τῆς αἰθούσης τοῦ νεροῦ. Ἡ μορφή τῶν βράχων τῆς αἰθούσης αὐτῆς ἀποδεικνύει σαφέστατα (βλέπε φωτογραφίας) ὅτι οἱ βράχοι αὐτοὶ ἐδέχοντο ἐπὶ μέγαν ἀριθμὸν ἐτῶν τὴν διάβρωσιν ἐκ μεγάλων ποσοτήτων ὕδατος ποὺ ἔρρεε μὲ μεγάλην ταχύτητα καὶ ὀρμήν. Τὸ ἴδιο ἀποδεικνύει καὶ ἡ «καμινάδα» ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὸ σημεῖον Υ (πάντοτε τῆς ἰδίας αἰθούσης). Οἱ βράχοι οἱ ὁποῖοι εἶναι πεσμένοι ἀπεκολλήθησαν ἀπὸ τὴν ὀροφή ἀφοῦ σταμάτησε ἡ ροὴ ἀπὸ τὴν ὀροφή τῶν ὑδάτων.

Τὸ πέτρωμα ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι σχηματισμένον τὸ σπήλαιον συνίσταται ἐκ μαρμαρυγιακοῦ σχιστολίθου καὶ ἄσβεστίτου.

Εἰς τὴν αἶθουσαν τοῦ ἔξωτερικοῦ τμήματος συναντῶνται εἰς πολλὰ σημεῖα μαλαχίτης, ἄζουρίτης καθὼς καὶ ὀρυκτὰ τοῦ μαγγανίου.

Εἰς τὰ σκοτεινὰ τμήματα συναντήσαμεν ὀλίγον ἄζουρίτην καὶ μαλαχίτην (αἶθουσα νεροῦ), ἐπίσης ὀρυκτὰ μαγγανίου (διάδρομοι τῶν μεταλλείων) καὶ ἴσως καὶ σιδηροπυρίτη καὶ χαλκοπυρίτη. (Τὰ δείγματα δυστυχῶς ἐχάθησαν κατὰ τὴν ἀποχώρησιν λόγῳ τῆς μεγάλης θαλασσοταραχῆς.

Οἱ ψαράδες τῆς περιοχῆς θεωροῦν τὸ σπήλαιον πλουσιώτατον εἰς κοιτάσματα μεταλλευμάτων καὶ αὐτό, νομίζομεν, διότι εἰς τὰ ἔξωτερικὰ τμήματὰ του ὑπάρχουν, ἐπὶ τῶν κατακρημνισμένων βράχων, πολλὰ φανερὰ δείγματα μαλαχίτου ἄζουρίτου καὶ ἄλλων. Σημείωσις.

Πιστεύω ὅτι θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀκόμη περιθώριο ἐκμεταλλεύσεως τῶν κοιτασμάτων ἂν καὶ ὡς χημικὸς δὲν δύναμαι νὰ ἔχω ὑπεύθυνον γνώμην. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου γνώμην δύναται νὰ ἔχη μόνον μεταλλειολόγος. Πάντως δεδομένα περισσότερα θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἔχωμεν μὲ μίαν νέαν προσπάθειαν, μὲ πεσισότερα ἄτομα καὶ χρόνον καὶ νὰ ἀκολουθήσουν ἀναλύσεις δειγμάτων κ.ἄ.

ΑΝΘΡΩΠΟΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΑ

Τὰ σπουδαιότερα εὐρεθέντα ἴχνη ἀνθρώπου εἶναι στὰ τρία συστήματα διαδρόμων μεταλλείων. Μέσα εἰς αὐτὰ δὲν εὐρέθησαν, παρὰ τὴν προσεκτικὴν ἔρευνα οὔτε ἐργαλεῖα οὔτε λύχνιοι. Οἱ διάδρομοι δὲν ἐγκατελήφθησαν ἀπὸ μᾶλλον οὔτε βιαστικὰ διότι τότε κάτι θὰ εἶχε λησμονηθῆ μέσα εἰς αὐτούς. Εἰς τὸ τέλος ὠρισμένων διαδρόμων ὑπάρχει ἀκόμα ὁ σωρὸς τῆς τελευταίας ποσότητος τοῦ ἐξωρυχθέντος μεταλλεύματος ἡ ὁποία ὁμως δὲν μετεφέρθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

Ἄλλο ἴχνος τῆς διελεύσεως ἀνθρώπου εἶναι τὰ σκαλοπάτια ποῦ εἶναι λαξευμένα εἰς τὸν βράχο διὰ τὴν προσπέλασιν τοῦ συστήματος Β.

Ἐπίσης ἀκόμη ὅπως ἀνέφερον ἀνωτέρω καὶ ἓνας μικρὸς τοῖχος ἀπὸ ξερολιθιά εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ νεροῦ. Ἴσως νὰ ἔγινε ἐκεῖ γιὰ νὰ σχηματίζεται μὲ τὸ νερὸ τοῦ καταρράκτου μία μικρὴ δεξαμενὴ. Ἄλλος ἓνας παρόμοιος τοῖχος ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ σύστημα Α.

Ἐπίσης τὸ ἀνάχωμα γιὰ τὸ μονοπάτι ποῦ ὁδηγεῖ εἰς τὸ σύστημα Α.

Τέλος κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους ποῦ εἶναι κατακρημνισμένοι κοντὰ εἰς τὸν καταρράκτην, εὐρέθησαν τεμάχια ἀπὸ ἀγγεῖα χωρὶς παραστάσεις.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ὀφείλονται εἰς ἀνθρώπους τῆς π. Χ. ἐποχῆς ἀλλὰ πάντως τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ἄξιον προσοχῆς καὶ ἐρεῦνης εἶναι τὸ πῶς ἀνεκάλυψαν εἰς τὸ ἄγριο αὐτὸ μέρος καὶ τόσον ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ναυσιπλοίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ κοιτάσματα ποῦ εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ σπηλαίου καὶ ἀπὸ ποῖαν πόλιν ἤρχοντο ἐδῶ διὰ νὰ ἐργασθοῦν.

Ὁ κ. Μαστρογιάννης μοῦ ἐγνώρισε ἓναν χωρὶκὸ ἀπὸ τὸ Καλλιανοῦ ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται ὅτι ἀνεκάλυψε εἰς τὸ σύστημα Α σκελετὸ ἀνθρώπου καλυμμένο ἀπὸ σταλακτιτικὴ ὕλη. Τὸ σκελετὸ αὐτὸ τὸν ἔβγαλε, καθὼς λέει, ἔξω καὶ τὸν ἐπέταξε εἰς τὴν θάλασσα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ—ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΙΣ

Τελικὰ συμπεράσματα ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ σπηλαίου καθὼς καὶ διὰ τὰς δυνατότητας ἐκμεταλλεύσεώς του (τουριστικὰς, μεταλλευτικὰς, ὑδρολογικὰς, ἀρχαιολογικὰς) δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαγάγωμεν μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα. Τὸ τμῆμα τοῦ σπηλαίου τὸ ὁποῖον ἐξερευνήθη εἶναι μέγαν, ἀλλὰ ὑπάρχουν δεδομένα τὰ ὁποῖα πείθουν ὅτι τὸ ἀνεξερευνητὸ τμῆμα εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ σήμερον γνωστὸ. Εἰς αὐτὸ τὸ ἄγνωστον ἀκόμη τμῆμα μπορεῖ θαυμάσια νὰ ὑπάρχη πλούσιος σταλακτιτικὸς διάκοσμος, ἂν λάβῃ μάλιστα κανεὶς ὑπ' ὄψιν του ὅτι διακεκοσμημένα σημεῖα τοῦ σπηλαίου εὐρίσκονται ἄρκετὰ μακρὰν τῆς εἰσόδου.

Ἐπίσης ἔχει ἀνάγκην μελέτης ἡ ροὴ τῶν ὑδάτων τοῦ σπηλαίου γνωστῶν καὶ ἀγνώστων (ὑδρεῖσις, ἄρδευσις).

Μία ἐπιστανένη ἀκόμη ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν ὑπαρχόντων κοιτασμάτων θὰ ἦτο πολὺτιμος.

Καὶ τέλος μία προσεκτικὴ ἔρευνα διὰ τὸν τρόπον γενέσεως τοῦ σπηλαίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς βοηθήσῃ ἴσως νὰ ἀχθῶμεν εἰς ἐνδιαφερούσας ἀνακαλύψεις ἐπὶ τῆς γεωλογικῆς ἱστορίας τῆς Καρυστίας.

RESUME

GROTTE «GIALPIDÉS»

La grotte «Gialpidés» se trouve sur la plage du village Gialpidés à la côte nord de Karystia (à l'île d'Eubée). Elle était connue aux habitants qui avaient visité seulement ses parties externes. Elle fut explorée et étudiée pour la première fois par J. Zervoudakis, K. Pallikaropoulos, E. Thanopoulos et A. Stavridis le 11 au 14 juillet 1962.

C'est une grotte de grandes dimensions (longueur totale des galeries explorées plus que 600 m.) qui se compose de galeries et de salles naturelles ainsi que de galeries artificielles (mines antiques). D'après les observations faites pendant cette première exploration (p. e. au plafond de la grande Salle et la cheminée Y.) la grotte doit être d'une part l'oeuvre d'eaux torrentueuses souterraines et d'autre part (les trois systèmes des couloirs des mines antiques, systèmes A.B.Γ.) l'oeuvre de nos ancêtres. De la fleuve souterraine ne reste aujourd'hui qu'une riche source d'eau potable et un petit lac ainsi qu'une seconde petite source. En général les concrétions sont rares. A trois endroits de la partie explorée nous avons trouvé de concrétions fantasmagoriques.

Près de la source de la Grande Salle (Salle de l'eau) nous avons trouvé des fragments des vases antiques ainsi qu'un petit mur. Dans les galeries des mines nous n'avons pas pu trouver ni d'outils ni de lampes antiques. Nous avons rencontré seulement de marches artificielles et de petits creux (fait aux parois des galeries des mines. Ils y plaçaient leurs lampes.

Les pêcheurs et les habitants des villages d'alentours lui donnent le nom «La Mine». Nous avons remarqué l'existence de minéraux de cuivre (malachite et azurite) ainsi que des minéraux de manganèse.

La grotte de Gialpidés offre un très grand intérêt géologique ainsi qu'archéologique. C'est pourquoi nous répéterons l'exploration.

